Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Sandlusern i Skåne 2024

Gunnar Svensson

Figur 1. Sandlusern med sina fåblommiga blomklasar och säregna frukter. Foto: Åke Svensson.

Sandlusern *Medicago minima* är som namnet anger en liten 1-årig ärtväxt i familjen Fabaceae med en krypande-uppstigande 5–30 cm lång hårig stjälk och med trefingrade håriga småblad. Den blommar i maj–september med kortskaftade gula blomklasar, innehållande 2–6 stycken cirka 4 mm långa blommor (fig. 1). Den 3–4 mm stora rundade baljan är spiralvriden och typiskt krogtaggig [1]. Denna karaktär liksom det korta blomskaftet och de få blommorna i blomklasen skiljer den från den vanliga humlelusernen *Medicago lupulina*.

Sandlusern växer sällsynt på öppen kalkrik sandmark som omröres (t.ex. rasbranter) och betas. Växten är fridlyst och rödlistad som sårbar (VU), och finns förutom i Skåne främst på Öland och Gotland samt i Danmark [2].

Utbredning och historik

Sandlusern är ursprunglig i Medelhavsområdet och i södra–mellersta Europa [3] och det första registrerade fyndet i Sverige är från Kåseberga 1822 av Elias Fries [4]. I mitten på 1800-talet beskriver Nils Lilja växten som ymnig mellan Kåseberga och Sandhammaren på Skånes sydostkust och sällsynt vid Malmö slottsvallar [5].

Vid Weimarcks inventering av Skånes flora i mitten på 1900-talet tillkommer lokalerna vid Degeberga (Söndre klack och Skadde). Det noteras även fynd vid Everöd, Ravlunda och Mälarhusen samt tillfälligt inkommen i Lackalänga och Malmö [6] (Karta 1), men på ingen av dessa platser återfanns växten under inventeringen för *Projekt Skånes Flora* 1989–2005 [7].

Vid senaste inventeringen 2014 noterades sandlusern på 17 av 20 besökta lokaler [8].

Resultat inventering 2022–2024

Vid 22 besökta lokaler återfanns sandlusern på 15 [Tabell, Karta 2].

Vid Nybrofältet och Hammar–Margaretevall var det ett stabilt antal plantor vid de två

senaste inventeringarna. Vid de sju lokalerna i Kåseberga och åsen öster därom, var redan tre utan återfynd 2014 och vid denna inventering saknar ytterligare två lokaler fynd. Avsaknad av bete och igenväxning anges som orsak. Vid Löderups strandbad hade antal plantor minskat starkt (Karta 3).

I Degeberga på Söndre klacks naturreservats fem dellokaler var det inget återfynd i lokalen vid reservatets södra spets. På lokalen i Skadde, vid vägen mot Wittskövle, hade antalet plantor minskat betydligt jämfört med 2013, sannolikt på grund av igenväxning, men nyanlagda sandblottor kan hoppeligen rädda lokalen (Karta 4).

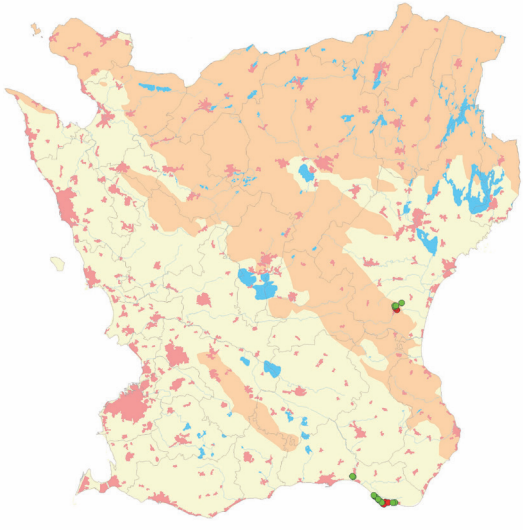
Sammanfattning

Sandlusern är en konkurrenssvag, fridlyst och rödlistad växt som funnits vid Kåseberga i mer än 200 år. Vid orten och åsens branter öster därom kan den nu inte återfinnas på 5 av de 7 dellokalerna Igenväxning och avsaknad av bete torde vara avgörande orsaker. Gynnsammare ser det ut för lokalerna vid Hammars backar och Margaretevall, liksom på Nybrofältet vid Köpingebro, där det är stabila återfynd med tusentals plantor.

I det, för sandlusen i Skåne, andra viktiga området Degeberga, har Söndre klacks naturreservat en stabil förekomst med hundratals

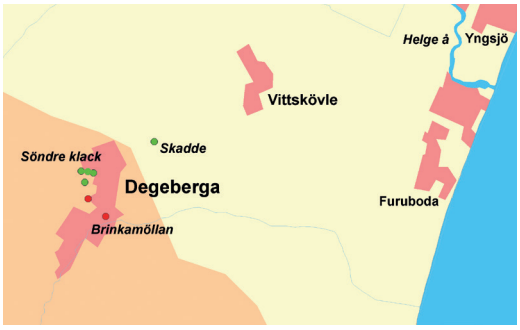
Karta 1. Sandlusern i Skåne enl. Weimarck 1985.

Karta 2. Sandlusern i Skåne 2022–2024.

Karta 3. Floraväktarlokaler för sandlusern vid Skånes sydostkust jämfört med 2014.
● = återfunnen 2022–2024
● = inte återfunnen 2022–2024

Karta 4. Floraväktarlokaler för sandlusern vid Degeberga jämfört med 2014.
● = återfunnen 2022–2024
● = inte återfunnen 2022–2024

Tabell. Antal lokaler för sandlusern i Skåne samt antal återfynd och plantantal vid inventering 2022–2024.

	Antal lokaler	Lokaler med fynd	Antal plantor/lokal
Sydostkusten			
Nybrofältet	2	2	25–2 500
Hammar–Margaretevall	5	5	1 000–3 500
Kåseberga	7	2	0–4 000
Löderups strandbad	1	1	100
Degeberga			
Brinkamöllevägen	1	0	0
Söndre klack	5	4	100-500
Skadde	1	1	50
Totalt	**22**	**15**	

plantor i reservatets mellersta och norra delar. För artens fortsatta existens på dessa två områden i Skåne är det viktigt att förhindra igenväxning genom röjning och bete, samt att stimulera omrörning av den sandiga jorden med betestramp och sandblottor.

Referenser

1. Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. *Den nya Nordiska Floran*. Wahlström & Widstrand.
2. Artdatabanken, SLU, Uppsala. 2025. Artfakta: Medicago minima.
3. Hultén, E. & Fries, M. 1986. *Atlas of north European vascular plants*.
4. Fries, E.M. 1835. *Corpus Florarum Provincialium Sueciae, I, Floram Scanicam* [Floran i Skåne].
5. Lilja, N. 1870. *Skånes Flora. Andra uppl*., Stockholm.
6. Weimarck, H. 1963. *Skånes Flora*. Lund.
7. Tyler, T. m.fl. (red). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning.* Lund.
8. Wigermo, C. 2015. Sandlusern i Skåne 2014. *Bot. Notiser 148*.

Figur 2. Sandlusern i blom och frukt vid Löderup den 6 juni 2014. Foto: Åke Svensson.